

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ
ПОБУДОВИ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ВИКЛАДАЧЕМ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О.Є. Кравець

Україна, Житомир, Житомирський державний університет

Одним із шляхів впровадження європейських норм і стандартів в освіті та науці на основі узгодження положень системи вищої освіти та поширення власних здобутків у цій галузі у Європейському Союзі є забезпечення якісно нового рівня навчальної інформації, проектуванням якої у вищій школі займається викладач. Такій підхід створить умови для забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахівців різних галузей на ринку праці, озброїть їх методологією творчої діяльності.

Однак на етапі активної модернізації вітчизняної системи освіти наявний рівень особистої та професійної адаптації викладачів вищої школи у інформаційному просторі не відповідає сучасним вимогам суспільства щодо використання ними педагогічної інформації у процесі розв'язання навчально-професійних завдань. Тому актуальним є дослідження теоретичних та практичних аспектів упровадження технології проектування навчальної інформації викладачем вищої школи в ході професійно-педагогічної діяльності, яка, з одного боку, є важливим шляхом організації навчальної інформації, з іншого – забезпечує продуктивну взаємодію викладача та студентів у ході навчального процесу, а також виступає важливим засобом формування професіоналу нової формації.

Ознайомлення з результатами теоретичного аналізу і практичним досвідом професійно-педагогічної діяльності викладачів вищої школи у контексті проектування навчальної інформації дало змогу виявити суперечності:

- між соціальним замовленням щодо професійно-компетентних викладачів вищих навчальних закладів, здатних вдало проектувати і оновлювати зміст освіти, актуалізувати наявний обсяг інформації, трансформувати її в навчальну інформацію і досягати бажаних результатів, та наявним рівнем їх готовності до проектування навчальної інформації;

- між ступенем особистісної та професійної адаптивності педагогів та динамікою інформаційної реальності;

- між збільшенням обсягу професійно-педагогічної інформації та активним використанням викладачем традиційних технологій її представлення, що достатньою мірою не забезпечує компетентнісної орієнтації у сучасному інформаційному просторі;

- між зростаючою потребою використання педагогічної інформації у процесі розв'язання навчально-професійних завдань та відсутністю необхідних для цього педагогічних умов у вищих навчальних закладах.

Одним із шляхів їх подолання є формування проектної компетенції викладача вищого навчального закладу у сучасному інформаційному просторі засобами технологізації його професійної діяльності, оскільки досконале знання базових технологій та уміння працювати за чітко окресленою схемою забезпечує викладачеві резерв часу для творчого пошуку, удосконалення педагогічної майстерності тощо.

Цікавим для нашого дослідження є факт, що пов'язаний з введенням у обіг (з великим застереженням) поняття *педагогічної технології* на вітчизняному ґрунті (у нас це відбулося наприкінці 70-х – самому початку 80-х років). На цей час воно виступало простим синонімом часто вживаного у всіх навчальних посібниках довгого ряду: "... поєднання методів, форм, способів, організаційних рішень і т.п. спільної діяльності вчителя та учнів для досягнення мети розвитку, виховання, навчання, відповідно до". Як результат, на фоні актуалізованої у дослідженні проблеми *інформатизації суспільства*, традиційне словосполучення

залишилося, а новостворене поняття розпочало самостійне життя й увійшло до активного обігу у педагогічній теорії і практиці. На його утвердження вплинуло й те, що поняття "технологія" на той час уже вживалося у зарубіжній педагогіці [1].

На сучасному етапі розвитку системи освіти педагогічна технологія функціонує як: наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання; система способів, принципів і регуляторів, які застосовують професіоналами у ході реалізації навчального та виховного процесів; реальний процес навчання; конструкція, стратегія, алгоритм дій педагога, організація педагогічної діяльності [2].

У цілому, педагогічну технологію з позицій професійної діяльності педагога розглядають як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодій, завданням яких є оптимізація форм освіти [Педагогічні технології в журналістській освіті [3].

Спираючись на *проектну спрямованість навчального процесу*, І.П. Підласий, наприклад, педагогічною технологією називає комплексний педагогічний вплив, що дозволяє одержати педагогічний продукт заданої кількості та якості відповідно до запроектованих витрат часу, сил і засобів [4]. Практично це означає: прийняття чітких зобов'язань, наприклад: той, хто навчає, гарантує за певний час конкретну особу, що навчається, довести до певного рівня навченості за умови надання точних його характеристик, параметрів кінцевого продукту та умов, за яких буде здійснюватися запланована взаємодія.

У педагогіці розроблено ряд класифікацій педагогічних технологій за цілим рядом інструментально значущих ознак. У контексті досліджуваної проблеми у світовій практиці найчастіше використовують: інформаційні [5], інформаційно-комунікаційні [6], інформатизації навчального процесу

[7], метод проектів [1.] тощо.

Запропоновані види педагогічних технологій не окреслюють загального спектру технологій, які розробляються педагогами-практиками. Так звані, авторські педагогічні технології поєднують у різних варіантах елементи апробованих технологій та зорієнтовані на реалізацію мети, змісту, конкретного навчального процесу.

Для експериментальної перевірки досліджуваної проблеми запропоновано *технологію проектування навчальної інформації викладачем вищого навчального закладу в ході професійно-педагогічної діяльності*. Дано її теоретичне та практичне обґрунтування.

Основою побудови будь-якої технології є визначання її концептуальних засад, що окреслюють провідну думку наукового експерименту. Концептуальною основою побудови технології проектування навчальної інформації викладачем вищого навчального закладу в ході професійно-педагогічної діяльності став адаптивний підхід, як перспективний напрям оновлення навчального процесу вищої школи, теоретико-методологічні засади використання якого обґрунтовані в дослідженнях В.В. Богорева, Т.В. Мухлаєва, В.І. Соколова, І.С. Якіманської, Є.О. Ямбурга та ін.

Слово "адаптивний" походить від англ. *to adapt* та означає пристосування до нових вимог та змін середовища. Дослідження соціально-філософських основ адаптації дозволило відокремити наступні її характеристики: здатність до пристосування дорослого до соціальних норм, узгодження вимог з потенційними тенденціями розвитку як суб'єкта, так і соціального середовища, здатність до подальшого психологічного, особистісного розвитку.

У сучасній педагогічній літературі аналіз проблеми адаптації (з урахуванням комплексних лабораторних досліджень адаптивних систем 2001–2003 рр., в яких взяли участь д.п.н., проф. Т.Г. Браже, д.п.н.

Л.Ю. Монахова, к.п.н. Л.Л. Горбунова та ін.) відбувається в колі визначення концептуальних основ моделювання адаптивних систем як соціально-орієнтованих, навчально-розвиваючих моделей взаємодії викладача, студентів, джерел інформації, основною якістю яких є адаптивність дорослої людини [7]. Змістом категорії "адаптивності" є варіативність, персоналізація, гнучкість, дозування навчальної інформації, нелінійність інформаційних структур.

У контексті нашого дослідження педагогічна технологія, що характеризується даним підходом, полегшує, мінімізує і раціоналізує педагогічну працю викладача, дозволяє науково, у вигляді системи представити проектування навчальної інформації, а також сприяти оволодінню майбутніми спеціалістами професійними функціями (пізнавальною, контрольною, проектувальною та ін.). Таким чином, цей підхід має на меті зняття стресової ситуації на заняттях і створення доброзичливої атмосфери співробітництва. На думку Г.А. Русских, принцип адаптивності передбачає опору на модуль навчання, в якому відбувається адаптація навчальної інформації до інтелектуального рівня і потреб тих, хто навчається [3].

Розробляючи експериментальну програму щодо проектування навчальної інформації викладачем, ми спирались на ієрархію цілей, як умову максимальної адаптації розробленої технології до умов навчального процесу вищої школи. Розроблена технологія реалізує процес цілеутворення на двох рівнях: стратегічному, поетапному.

На *стратегічному рівні* відбувається педагогічна інтерпретація суспільно-державного замовлення і визначення стратегічних пріоритетів професійно-педагогічної діяльності викладача у визначеному напрямі (проектування навчальної інформації). Такий підхід зумовлює переорієнтацію навчально-професійних завдань педагога у межах інформаційно-освітнього простору.

Рівень *поетапного цілеутворення* передбачає подальшу конкретизацію стратегічної мети, впровадження якої представлено у розробленій технології на основі інтерпретації навчального процесу через його *проектну спрямованість*.

Так, Н.М. Суртаєва, розглядаючи проблему проектування педагогічних технологій у професійній підготовці вчителів, визначає її через систему дій, що спрямована на побудову певної педагогічної системи, в основу якої покладено проектування і реалізація проекту шляхом використання *послідовних етапів та операцій*. Це набір процедур, які оновлюють професійну діяльність викладача і гарантують запланований, кінцевий результат.

Враховуючи зазначене вище, представимо рівень *поетапного цілеутворення* визначеного типу технології на основі проектної стратегії (виділення загальних стратегічних ліній) роботи з інформацією: з опорою на те, що робота викладача з інформацією включає як прямі, так і непрямі техніки, що забезпечують ефективну взаємодію учасників навчального процесу.

За таких умов у ході експерименту виділено наступні етапи технології проектування навчальної інформації викладачем вищого навчального закладу в ході професійно-педагогічної діяльності: I – докомунікативна фаза; II – комунікативна фаза; III – посткомунікативна фаза, які фактично описують повний цикл інформаційної.

На етапі *докомунікативної фази* відбувається формування цілей діяльності та визначення потреб щодо обміну інформацією, а також чітко окреслюються та конструюються способи інформаційної взаємодії.

Комунікативна фаза, або власне комунікація (безпосередня реалізація навчальних завдань), включає передачу та сприймання навчальної інформації та переведення її у поле засвоєння знань.

Основною метою *поскомунікативної фази* є визначення результатів

інформаційної взаємодії як стратегічно побудованого (спроектованого) процесу.

Відповідно, *технологію проектування навчальної інформації викладачем вищого навчального закладу в ході професійно-педагогічної діяльності* визначаємо як побудовану поетапно у межах навчального процесу вищої школи суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача, студентів, джерел інформації на основі адаптивного підходу, що забезпечує, з одного боку, варіативність, персоналізацію, гнучкість, дозування навчальної інформації, з іншого – здатність майбутнього фахівця до пристосування у соціальному середовищі, узгодження вимог з потенційними тенденціями розвитку як суб'єкта, так і соціального середовища, здатність суб'єкта навчального процесу до подальшого психологічного, особистісного розвитку.

Список літератури

1. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / Іван Павлович Підласий. – Х.: Вид. група "Основа", 2010. – 360 с. – (Серія "Настільна книга").
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Педагогічні технології в журналістській освіті [Електроний ресурс] / С. Електронна бібліотека інституту журналістики. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=340>. – 10.02.2012 р. – Загол. з екрану.
4. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб модернізації освітніх систем на засадах євроінтеграційних процесів // Інформаційно-комунікаційні технології у сучасному освітньому просторі : зб. матеріалів Всеукр. науково-методичного семінару міжнар. участю, (Кременець, 1–2 грудня 2011 р.) / за заг. ред. Л. О. Данильчук, Т. В. Захарчук, І. Ф. Лизун. – Кременець : Вид-во КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2011. – 128 с.
5. Жебровський Б.М. Інформатизація навчального процесу столиці: крок у ХХІ ст. / Б.М. Жебровський, Г.В. Ломаковська // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1998. – № 3. – С. 3-6.
6. Арванітопуло Е.Г. Зміст і структура курсу з навчання майбутніх учителів з метою створення професійно-орієнтованих проектів для навчання іноземної мови / Е. Г. Арванітопуло // Іноземні мови. – 2007. – № 4. – С. 21–26.
7. Longman Dictionary of English Language and Culture / [Editorial Director Della Summers]. – Burnt Mill, England: Longman Group UK Limited, 1995. – 1528 p.
8. Марон А. Е. Ведущие тенденции развития андрогических исследований / А. Е. Марон, Л. Ю. Монахова // Человек и образование. – 2001. – № 1. – С. 32–39.

9. Русскіх Г. А. Авторська педагогічна технологія: інструкція для конструювання / Г. А. Русскіх // Завуч. – 2004. – № 33. – С. 5–9.
10. Суртаева Н. Н. Проектирование педагогических технологий в профессиональной подготовке учителя (на примере естественнонаучных дисциплин) : автореф. дис. на соискание науч. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Н. Н. Суртаева. – М., 1995. – 48 с.
11. Энциклопедический социологический словарь / общ. ред. Г.В. Осипова; [ред.-сост. Кабыща А.В.]. — М.: ИСПИ РАН, 1995. – 939 с.

